

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itshak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

I

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

וְאֵדְבַרְהָ אֵלַיִךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוָה
 וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
 תִּלְמַדְם וַעֲשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אֲנִי נֹתֵן לְיָהוָה לְרִשְׁתָּהּ :
 כִּט וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ
 יָמִין וּשְׂמָאל : ל בְּכָל־הַדָּרֶךְ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
 תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיִין וְטוֹב לָכֶם
 וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
 תִּירְשׁוּן : ו ח וְזֹאת הַמִּצְוָה
 הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם
 לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתֶם

עברים

פֶּאֱהֲלֵן אִיךְ צוֹ לַעֲהֲרֵן : דְּאִמִּיט אִיהֲר זִיא אוֹיוֹאִיכֵט אִין דְּעִם לְאָנְדֵע , וּועֶלְכֵעֵן
 אִינְצוֹנֵעֲהֲמֵעֵן

תרגום אונקלוס

וְאֵמְלִיל עִמָּךְ יֵת כָּל תְּפִקִּדְתָּא וְקִימִיא וְדִינִיא דִּי תִלְפְּנוּן וְיַעֲבִדוּן בָּאֲרֵעָא
 דִּי אָנָּא יְהִיב קְהוֹן לְמִירְתָּהּ : (כט) וְתִטְרוּן לְמַעַבְד כְּמָא דְּפִקֵּד יִי אֱלֹהִיכוֹן
 יִתְכוֹן לֹא תִטְטוּן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא : (ל) בְּכָל־אֲרַחָא דִּי פִקֵּד יִי אֱלֹהִיכוֹן
 יִתְכוֹן תְּהִכּוֹן בְּדִיל דְּתִיחּוֹן וְיִיטֵב לְכוֹן וְתוֹרְכוֹן יוֹמִין בָּאֲרֵעָא דְּתִירְתּוֹן :
 ו (מ) וְדָא תְּפִקִּדְתָּא קִימִיא וְדִינִיא דִּי פִקֵּד יִי אֱלֹהִיכוֹן לְאֵלְפָא יִתְכוֹן
 לְמַעַבְד בָּאֲרֵעָא דִּי־אֲתוֹן

עכרין

באור

אמור להם וגו', ואל תתמה שלא מצינו זה המאמר מאת השם למעלה בסדר יתרו, כי כן
 דרך המקרא יסתוס במקום אחד ויפרש במקום אחר : (כח) ואחה פה עמד עמדי, הטעם
 אחרי שיאמר להם שובו לאהליכם ישוב, וכן כתוב ואלדברה אליך את כל הענות המקום
 והמשפטים, והנה רוב התורה מסיני באמרו למשה, רק משה אמרה במדבר סיני ובאותם
 אקד עשר יום שנסעו מסיני. (הראב"ע) : (כט) ושמרתם לעשות, לכן תשמרו לעשות,
 וכן תרגם המתרגם האשכנזי :
 לטען

זָא ווִילל אִיךְ דִּיר אֱלֵלֵע גֵע=
 בְּאִטְרוֹע , יַעוֹעֲטִצֵע אֹונד
 רַעֲכֵטֵע בִּיאֲכִרִינְגֵעֵן , יִי
 דוּא זִיא לַעֲהֲרֵעֵן זָאֵלְלֵט :
 דְּאִם זִיא זָאֵלְכֵע אִין דְּעִם
 לְאָנְדֵע , דְּאֹו אִיךְ אִיהֲנֵעֵן
 אִינְצוֹנֵעֲהֲמֵעֵן גֵעֵבֵע , אֹוִי=
 אִיבֵעֵן מֵאָגֵעֵן : (כט) בַע=
 הֵאֲלֵטֵעֵט אֱלוֹזָא אֹונד טְהוּט
 ווִיא דְּעֵר עוּיגֵע אִייעֵר גְּאָטֵט
 אִיךְ כַעֲפֶאֱהֲלֵעֵן : חוּיכֵט דְּאִ=
 פֶּאָן וועֶדֶר צוֹר רַעֲכֵטֵעֵן נֵאָךְ
 צוֹר לִינְקֵעֵן : (ל) וּוְאָנְדֵעֲלֵט
 אִין אֱלֵלֵעֵן וועֶגֵעֵן , דִּיא דְּעֵר
 עוּיגֵע אִייעֵר גְּאָטֵט אִיךְ בַע=
 פֶּאֱהֲלֵעֵן : זָא וועֶרְדֵעֵט אִיהֲר
 לַעֲבֵעֵן , עוֹ ווִירד אִיךְ וּוְאֵהֲלֵ=
 גֵעֵהן , אֹונד אִיהֲר וועֶרְדֵעֵט
 אִין דְּעִם לְאָנְדֵע , דְּאֹו אִיהֲר
 אִינְגֵעֲהֲמֵעֵן זָאֵלְלֵט , לְאָנְגֵע
 יִאֲהֲרֵע כִלִּיבֵעֵן :

ו (א) דִּיעוֹ זִינְד דִּיא גֵע=
 כְּאִטְרוֹע , גֵעוֹעֲטֵע
 אֹונד רַעֲכֵטֵע , דִּיא דְּעֵר
 עוּיגֵע , אִייעֵר גְּאָטֵט בַע=

פֶּאֱהֲלֵעֵן אִיךְ צוֹ לַעֲהֲרֵעֵן : דְּאִמִּיט אִיהֲר זִיא אוֹיוֹאִיכֵט אִין דְּעִם לְאָנְדֵע , וּועֶלְכֵעֵן

ואתחנן ו

תרגום אשכנזי לו

עֲבָרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ז לְמַעַן
 תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר
 אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה
 כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכֶן יְמֵיךָ:
 וּשְׁמַעַת יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ
 לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִטַּב לְךָ וְאֲשֶׁר
 תִּרְבּוֹן מְאֹד כִּי אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לֵךְ אֶרֶץ זָבַת
 חֶלֶב וְדָבָשׁ: פ ששי

איינצונעהמען איהר איבער
 דען ירדן געהט: (ז) אויף
 דאס דוא דען עוויגן דינען
 גאטט פֿירכטעט, אונד זא
 וואהל דוא אלו דיין וואהן אונד
 דיין ענקעל, זא לאנגע איהר
 לעבט: אללע זיינע פֿערצער
 נונגען אונד געבאטהע האל
 טען אונד לאנגע יארע
 לעבען מאגט: (ג) געהארע
 אלוף ישראל! אונד בעאב
 אכטע וואהל זאלען צו טהון:
 זא ווירד עז דיר וואהלגעהן,
 אונד דוא ווירט דיר זערו
 פֿערמעהרען: וויי דער
 עוויגע, דער גאטט דינער
 עלטערן דיר פֿעהר הייסען, אים
 לאנדע, ווא מילך אונד האניג
 פֿלוסט: (ד) הארע ישראל!
 דער עוויגע אונזער גאטט,
 איזט איין אייניגען, עוויגען
 דען וועען: (ה) דוא זאל זי

ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 יְהוָה יֶחֱדָד: ה וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת־
 ע"ד רבתי יהוה

תרגום אונקלוס

רש"י

עֲבָרִין תַּמָּן לְמִירְתָּהּ: (ב) בְּדִיל
 דְּתַדְחַל קַדְשֵׁי אֱלֹהֵי לְמִטְר יִתֵּן
 כָּל־קִנְיֹתָיו וּפְקִידוֹתָיו דִּי אֲנָא מְפַקְדֵּי
 לְךָ אֵת וּבְרָךְ וּבְרָךְ בְּרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ
 וּבְדִיל דִּי זִרְכוּן יִזְמָךְ: (ג) וְתִקְבֵּל
 יִשְׂרָאֵל וְתִטְר לְמַעַבְדֵי דִי יִטַּב לְךָ וְדִי
 אֱלֹהֵי דְאֶבְחַתְךָ לְךָ אֶרְעָא עֲבָרָא חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה
 יֶחֱדָד: (ה) וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת־

(ד) ה' אלהינו ה' אחד ה' שהוא אלו
 עתה ולא אלהי העכו"ס הו' עתיד
 להיות ה' אחד שכל כי אז אהפך א העמים
 שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' (נפני' ג')
 וכאמר ציוס ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
 זכרי'
 ודי תסגון לחדא פמא די מליל יי
 (ד) שמע ישראל יי אלהנא
 אלהך

באור

(ב) למען תירא וגו', אם תעשה כן תזכה לירא את ה' אלהיך אתה ובני ובני בניך
 ומאריך ימים בארץ, שהוא כחלת ה': ויראת האלהים היא תכלית בריות האדם כדברי
 קהלת את האלהים ירא ואת ענותיו שמור כי זה כל האדם: (ג) כאשר דבר ה' אלהי
 אבחיך לך ארץ זבת חלב ודבש, מיכנת לעובדי לזה התכלית שתתפרנסו בה שלא בצער
 ותענגו ברוב טובה: (ד) ה' אלהינו, אשר נמנו בקוה כל טוב וכל חסן, הוא ה' אחד,
 ואין לשתף ולזרף עמו אל אחר, כי הוא עגס אחד מיוחד, מקור כל הטובות כלם, בלי
 אמצעי ושותף כלל: (ה) ואהבת את ה' אלהיך, תשים בהכרת שלימותו לאין תכלית,
 ותענג

יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך: ויהיו
הדברים האלה אשר אנכי
מצוה היום על לבבך: ושנתם
לבבך ודברת בם בשבתך
בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך
ובקומך: וקשרתם לאות על

דעו עויגוען דיינען גאטט
ליבען פאן גאנצעם הערצען,
גאנצער זעעלע אונד גאנצעם
פערמאגען: (ו) היא ווארטע,
דיא איך דיר יעצט בעפעהלע,
זאללען דיר שטעטו אים
הערצען בלייבען: (ז) דוא
זאללוט זיין דיינען קינדערן
איינשארפען אונד איממער
דאפאן רעדען: ווען דוא צו
הווע זיצעזט, אדער אויף
רייזען ביזט, ווען דוא דין
נידערלעגזט, אונד ווען דוא

יד

אויפשטעהזט: (ח) בינדע זיא צום צייבען

תרגום אונקלוס

רש"י

אלהך בכל לבך ובכל נפשך ובכל
מאדך: (ו) ויהיו פתגמיא האליו די
אנא טפקד לה וזמא דיו על לבך:
והתננתו ללבך ותמליל פהון במתבך
בביתך ובמחכתך בארחה ובמשפכך
ובמקישך: (ח) ותקטרנות לאת על
ידך ויהיו

(זכרי' י"ד): (ה) ואהבת יעשה דבריו מאהב'
אינו דומה עשה מאהבה לעושה מירא' העושה
אלו רבו מיראה כשהוא נטריח עליו מכיון
והולך לו: בכל לבבך בשני יצריך ד"א
בכל לבבך שלא יהי לבך חלוק על המקום
ובכל כפסך אפילו הוא נוטל את כפסך: ובכל
מאדך בכל ממוכך יש לך אדם שמוטו חביב
עליו מנופו לכך נאמר בכל מאדך ד"א בכל
מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך בין במדה
טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר

כוס ישועות אשא וגו' כרה ויגון אמאל וגו' (תהלים קט"ו): (ו) והיו הדברים מהו
האהבה והיו הדברים האלה שמתקן כך אתה מכיר בהקדוש צרוך הוא ומדבק בדרכיו: אשר
אנכי מנך היום לא יהיו בעיניך כדוטגמאל ישנה שאין אדם סופנה לא כחדשה שהכל רצין
לקראתה דיוטגמאל מני המלך הבא בזכות: (ז) ושנתם לשון סודו הוא שיהיו מחודדים
בפיך שם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמס בו לא אמור לו מיד: לבבך או התלמידים
מנינו בכל מקו' שהתלמידים קרויים בניו שנה' אלהים ואומר בני הנביאים
אשר בבית א' (מלכ' ב' ב') וכן בצוקי' שלמד תורה לכל ישראל קראם בניו שנה' ועתה בני
א' תשולו (דברי הימים ב' כ"ט) וכשם שהתלמידים קרויים בניו כך הרב קרוי אב שנה' אביו
רוב ישראל וגו' (מלכ' ב' ב'): ודברת צם שלא יהא עיקר דבורך אלא צם עשם עיקרו
תעשם

באור

ותענג באמונתו ויחודו, ולעשות דבר שייטב בעיניו, כי כן מדות האהבה: בכל לבבך,
לפי שהוא אחד ואין זולתו, תיחד אליו את כל לבך וגו': והנה לב כנוי למושכלות המביאות
א המעשה, וכפא היא הכח המתאווה, ועתה יאמר כאשר תתבונן שאין תכלית כבוד מאהבת
האחד ההוא, תכוון ותיישר ליו לבד את כל מחשבותיך, וכל מאריך, ותשתעשע תמיד לזכור
אהבת אדוקך: מאדך, מטעם מאד מאד, כלומר כל מה שתוכל: (ו) והיו, לשון ספרי,
כפי שאמר ואהבת אינו יודע כיצד אוהב האדם את המקום, ת"ל והיו הדברים וגו' שמתוך
כך אתה מוכר את מי שאמר והי' העולם: כלומר ע"י ההתבוננות בדרכיו ועדותו ובקדונו,

ואתחנן ו

תרגום אשכנזי לח

ידך והיו למטפת בין עיניך :
ט וכתבתם על מזוזות ביריב
ובשעריך : ס יהיה פי
יביאך יהיה אלהיך אלהארץ
אשר נשבע לאבתך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת לך ערים
גדלות ומבת אשר לאבנית :
יא ובתים מלאים כל טוב אשר

אן דינע האנד : טראגע ויא
אלו פארדערדוויפטבינדע
צווישען דינען אויגען :
(ט) אונד שרייבע זיא אויף
דיא פפאזטען דינען הויזען ,
אונד אן דינע טרהארע :
(י) ווען דיר נון דער עוויגע
דיין גאטט אין דאן לאנד
בריינגט , דאן ער דיר צו
געבען , דינען עלטערן
אברהם יצחק אונד יעקב
צוגעשווארען האט : דוא
פינדעזט גראסע אונד פאר-
טרעפליכע שטאדטע , דיא

וא ניכט ערבוויאט האוט : (יא) רויזער אללעז גוטען פאלל , דיא

תרגום אונקלוס

רש"י

ויהיו לתפלין בין עיניך : (ט) ותכתבנן
על מזוזון ותקבענן בספי ביתך
ובשעריך : (י) ויהי אבי יעקב
אלהך לארעא די קום לאברהם
לאברהם ליצחק וליעקב למתן לך
קרניו כקרני ומכו די לא בניתא :
(יא) ובתין מלאן כל טוב די לא

תעש טפל : ובשכך יוכל אפילו שכנ בחמי
היום תלמוד לומר ובקומך יוכל אפילו עמד
בחמי הלילה תלמוד לומר בשבתך בניתך
ובלכתך בדרך . דרך ארץ דברה תורה זמן
שכינה זמן קימה : (ח) וקשרתם לאות על
ידך . אלו תפלין שזכרוע . והיו לטוטפות
בין עיניך . אלו תפלין שבראש וע"ש מנין
פרשיותיהם נקראו טוטפות טע בכתפי שמים
פת באפריקי שמים : (ט) מזוזות ביתך .
מזוזת כתיב שאין כריך לא אסת : ובשעריך .
לרבות

באור

תשיג שלימותו טובו וחסדו עליך , וע"י זה תתושב האהבה בלבך ישוב כאמן וקיס , ותהי רודה
ומושלת בכל רעיוניך ותאות לבך וארשת שפתך : אנכי מצוך היום , מאמר השליח בשם
שולחו : (ז) ושננתם , לשון מדוד , וכבר הודעתך שלשון בינה נגזר ממלת בין , שע"י
ההבדלה בין דבר לדבר , יודרך הרעיון מכל בלבול וערבות , ותשיג הנפש את הדברים
בהגה ברורה : והנה הדבר המסודר יפריד בלי עמל בין הדברים , ויבדילם זה מזה , לכן
יבונה פעל התבונה המהירה בלשון שנון ומדוד , וכן הלועז יאמר (שארף זין , שארפר וויין)
ובדומה , ומה הענין למשל ולשניכה (דברי"כ"ח) , (שארף זיכעי רעדי) או (וויכגר איינפאל) ,
וכן מלת חריפא הרגיל בלשון חז"ל מלשון הזה : והנה פה הכוונה תלמד אותם לנטך במדוד
השכל , ובראיות שכליות ומחודדות : ודברח בם , שלא יהי עיקר דבורך אלא בם , עש
עיקר וא תעש טפל (ספרי) : (ח) וקשרתם , מלות תפלין כזכרה בפרשת בא (שמו"ג) ,
אלא שהוסף פה וקשרתם שיהיו מונחים בקשירה , וירמוז ג"כ לקשר של תפלין שקבלו חז"ל
הלכה למשה מסיני : לטטפת , מובא בפרשת בא , ושם תרגמו המתרגם האשכנזי (שטירן
ביכדי) , כי מקום התחלת עיקרי השער יקרא כל"א (שטירן) , ואולם יפה העיר חכסאמר ,
שאחרי שמקום הנחת תפלין מן התחלת עיקרי השער במצח עד מקום שמוציא של תנוק חופס
בקדקוד , יותר ראוי לתרגמו (פאדרהוויפטבינד) , וכן נעשה במקו' הזה : (ט) ובשעריך ,
לרבות שערי חכרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא י"א) : (יא) הצוביבם , לפי שהעמקו
טרדין

תרגום אשכנזי

ואתחנן ו

לֹא מְלֵאֲתָהּ וּבִרְתָּהּ הַצּוֹבִים אֲשֶׁר
לֹא חֲצַבְתָּ כְרָמִים חִיתִים אֲשֶׁר
לֹא נִמְעַת וְאֹכְלֵת וְשִׁבְעָה :
יִבְשׁוּ לְךָ פְּנֵי תְּשֻׁבָה אֶת־
יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים : יי אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד
וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע : יי לֹא תִלְכּוּן

דיא דוא ניכט אנגעפיללט
האזט: אוינגעהוינע ציטער-
נען, דיא דוא ניכט אויז-
געהויאן האזט, וויין אונד
אעלבערגע, דיא דוא ניכט
אנגעלעגט האזט: אונד גע-
ניסעזט דיזען אללעזן אין
איבערפלוס: (יב) וז ניס דיק
אין אכט, דאס דוא ניכט דעז
עוויגען פערגעסעזט: דער דיק
אויז דעם לאנדע מצרים,
אויז דעם שקלאפענהויזע,
געפיררט האט: (יג) דען
עוויגען דיינען גאטט זאללוט
דינוטליך פערעהרען: אונד

אחרי

צ"י

דינוטליך פערעהרען: אונד בייא זיינעם נאמען שווארען: (יד) פאלגט ניכט

תרגום אונקלוס

רש"י

לֹא מְלֵיִתָּא וּגְבוּיִן פְּסִלֵין דִּי לֹא
פְּסִלְתָּא פְּרִטִין וְזִתִין דִּי לֹא נִצְבְּתָא
וְתִיכּוּל וְתִשְׁבַּע : (יב) אֶסְתַּמְר לְךָ
דְּלִמָּא תִתְנַשֵּׁי ית דְּחִלְתָּא רַגְי דִּי
אֶפְקָד מֵאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִיתָא : (יג) ית יי אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל
לֹא תִהְיוּן בְּתֵר טעות

לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי
עיירות: (יא) חצובים לפי שהיה מקום
טרשין וסלעים כופל בו לשון חציבה: (יב) מני'
עבדים: כתרגומו מניית עבדותא ומקום
שהייתם שם עבדים: (יג) ובשמו תשבע
אם יש כך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו
ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתך שאתה ירא
את
וְקָדְמוּהִי תִפְלַח וּבְשִׁמְיָהּ תִתְקַיֵּם : (יד) לֹא תִהְיוּן בְּתֵר טעות

באור

טרשין וסלעים כופל בו לשון חציבה (רש"י): (יב) מביח עבדים, כתרגומו מניית עבדותא, ומקום שהייתם שם עבדים: (יג) אחת ה' אלהיך חירא, יראת הגדולה והכבוד (עלהפירכט), והיא מוכמת עד מאוד עם האהבה השלימה שזכר מנחה, כי גם האוהב האמן, כאשר יתעורר בלבו רעיון הגדולה והכבוד והשלימות אשר לכאהב, ודבקות נפשו עם עמו ככבוד כמוהו, ירא ויפחד מעשות, או מהעלות על רוחו דבר שלא ויטב בעיני האהב: ואהו חעבר, תכנע לפניו ותעשה רצונו כעבד לפני אדוניו: ולשון ספרי ולעבדו זה תלמוד, ד"א זו תפלה, ובמשנתו ר' אלעזר בנו של ר"י הגלילי אמרו מנין לעקר תפלה מצוה? מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, ואמרו עבדו בתורתו ועבדו במקדשו, ר"ל הכוון אלו להתפלל שם, כמו שבאר שלמה המע"ה (מלשון הרמב"ם בספר המצות מנחה ה'): ולדעת הרב ז"ל התפלה עצמה מן התורה, אלא שזמן התפלה ומנין התפלות וטוסחיהם מדרבנן (שם מניח י' ובהלכות): ולדעת הרמב"ן ז"ל כל עקר התפלה מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא: ובשמו השבע, ברכותך לאמת דבר לזולתך ולכרות ברית עם אחר, השבע בשם הכבוד לקיים כל דבר: ואשרי שאתה ירא ועובד את השם, תהי' זהיר בשבועתך, ולא תשבע רק באמת, וע"י זה יכירו השומעים וידעו את מי אתה ירא לשאת שמו לשקר: ולשון הרמב"ם ז"ל בספר המצות מנחה

ע"ה סי' כ"ט

ואתחנן ו

אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים מֵאֱלֹהֵי
הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם :
טו כִּי אֵל קָנָא יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
בְּקִרְבְּךָ פֶּן יִחַר אֱתֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה : טז לֹא תִגְסוּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם
בַּמִּסָּה : יז שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־
מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעַדְתּוֹ

וחקיו

תרגום אשכנזי לט

פֿרעמדען גאָטטערן נאָך :
פֿאָן דען גאָטטערן דער פֿאַל-
קער , דיין אום אייך הער
זינד : (טו) דען איין אייפֿער-
פֿאַללער גאָטט , דער עוויגע
דיין גאָטט , אייזט אונטער
דיר : דאָס זיין צאָרן ניכט
איבער דיך ענטברענגע , אונד
ער דיך פֿאָן דעם ערדבאָדען
פֿערטילגע : (טז) שטעללסט
דען עוויגען , אייערן גאָטט
ניכט אויף דיא פֿראַכע : וויא
איהר צו מכרה געטרהאָן
האַבט : (יז) האַלטעט אַללע
געבאָטהע דען עוויגען אייערן
גאָטטען : זיינע צייגניסע אונד
געועטצע

רש"י

תרגום אונקלוס

את שמו תהא זהיר בשבעתך ואם לאו לא
תשבע : (יד) מלתי העמים אשר סביבותיכם .
הוא הדין ברחוקים אלא לפי שאתה רואה את
סביבותיך תועים אחריהם הוצרך להזהיר
עליהם ביותר : (טז) במסה . כשיכאוו ממכריו
שכסוהו

טענות עממיא מטעות עממיא די
בסתדיכוון : (טו) ארי אל קנא יי
אלהך שבינתיה בינה דלטיא יתקף
רוגזא ביי אלהך בך וישצנך מעל
אפי ארעא : (טז) לא תגסון ית יי
אלהכון כמא די נסיתון בגסיתא : (יז)
וסהרותיה וקנימותיה

טמר תמרון ית בקנדיא ביי אלהכון
די

באור

(מזה ז'), ולזה לא הותר להשבע בדבר מכל הנבראים, כמו המלאכים והכוכבים, לא על
כד חסרון המצדק, כמו שיסבע בשמש, וירכה לומר אדון השמש, ועל זה הצד תשבע אומתנו
בשם משה רבינו מה נכבד שמו, כאלו הנשבע נשבע באדון משה או במי שאלחו, וכל
עת שלא יכוין הנשבע לזה, וכשבע באחד הנבראים, להאמיני שיש לאותו דבר
אמיתת עבס עד שיסבע בו, כגד עבר ושתף דבר אחר עם שז שמים :
ויש גם בזה מחלוקת בין הרב והרמב"ן ז"ל, לדעת הרב ז"ל השנועה בעת הוצרך מכות עשה,
ולדעת הרמב"ן ז"ל אינה אלא רשות : (יד) אשר סביבותיכם, הוא הדין לרחוקים, לא
לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוצרך להזהיר עליהם ביותר : (רש"י) :
(טז) במסה, כשיכאוו ממכריו, שכסוהו ואמרו היש ה' בקרבנו אם אין (שמו' י"ז) והיתה
כוונתם שאם יעשה להם השם כפלאות ויתן להם מים יעבדנו, וילכו אחריו במדבר, ואם לא
יעזבוהו, וזה מדי עטוס, כי אחרי שנתאמת להם משה עבד ה' וסליחתו : ה' להם לקבל
את כל הקורות אותם כמשפט כדק וישר, אם טוב ואם רע יהי' בעיני צאר : והזהיר עתה
שלא יעשו כד לדורות, כי אם ישמרו מצות עדותיו, שהם הנס' שעשה להם כגד להי' להם
לעדות כנון הפסח והמנה והסכה : ושמרו חקיו אף אם לא ידעו עמם, ואם יעשו הטוב
והישר

וְחָקוּ אֲשֶׁר צִוָּה: יח וְעָשִׂיתָ
 הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן
 יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וּרְשַׁתְּ אֶת־
 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע
 יְהוָה לְאַבְרָהָם: יט לְהַדְרִי אֶת־
 כָּל־אֲבוֹתֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה: ס כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ
 מָחָר לֵאמֹר מַה־הָעֲדוּת וְהַחֲקִים
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

געזעטצע, דיא ער אייך פֿאַר
 געשריבען האָט: (יח) טהוע,
 גאַז אין דען אויגען דען
 עוויגען רעכט אונד גוט איוט:
 זא ווירר עז דיר וואָהלגעהן,
 דוא ווירוט הינקאַממען אונד
 דאָ פֿאַרטערפֿליכע לאַנד
 אַוינגערומען, דאָ דער
 עוויגע דיינען ערלטרען צו
 געשוואָרען האָט: (יט) וואָ
 ציין דער עוויגע פֿערהייסען,
 דיינע פֿיינדע פֿאַר דיר הער
 צו פֿעריאָגען: (כ) ווען דייך
 זאָרן דיר קינפֿטיג פֿראַגט:
 וואָ פֿיר בעוואַנדנים האָט עז
 מיט דען צייגניסען, געזעטצען

אלהינו

דער

אונד רעכטען, דיא אייך

תרגום אונקלוס

רש"י

די פֿקדָה: (יח) וְתַעֲבֹד דְּכִשְׁרִי
 וְדַתְמִין קְדָם יי בְּדִיל דְּיִיטֵב לָךְ וְתַעֲוֹל
 וְתִירַת ית אַרְעָא טַבְתָּא דִּי קָיָם יי
 לְאַבְרָהָם: (יט) לְמַתְּבֵרִית כָּל בְּעָלֵי
 דְּבָבְךָ מִן־קִרְבְּךָ פֿאַר דְּמִילִל: (כ) אָרִי

שנסוהו נמים של' היס ה' בקרבנו: (יח) הישר
 והטוב. זו פסרה לפנים משורת הדין:
 (יט) כאשר דבר. והיכן דבר והמותי את כל
 העם וגו': (כ) כי ישאלך בנך ממך. יש
 מחר שהוא לאשר זמן:

ונשל

יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לְמִימְרֵי מָה סְהַדְתָּא וְקִימָא וְדִינָא דִּי פֿקֵד יי

אלהנא

כאור

'הישר בעיני ה', יעשה להם כל טוב, ואין טורח נכסיון: וזא בי'ת במסה צפתח, שלא
 כמנהג כי לא יבא ה"א הדעת לפני שם עגס פרטי: (יט) הישר והטוב, אמרו חז"ל זו פסרה
 לפנים משורת הדין, וכתב הרמב"ן ז"ל הכוונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמור עדותיו ומקיו
 אשר נוד, ועתה יאמר גם באשר לא נוד תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אהב
 הטוב והישר, וזה ענין גדול, לפי שזי חפצר לזכור בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו
 ורעיו, וכל משאו ומתנו ותקויו הייבז והמדינו' כולם: אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה,
 כגון לא תלך רכיל לא תקים ולא תטור ולא תעמוד על דם רעך, לא תקלל חרש, מפני
 שיבה תקום וכיוצא בהן, חזר לומר דרך כלל שיעשה הישר והטוב בכל דבר עד שיכנס בזה
 הפסרה לפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו
 נאה ודברו בנחת עם הצריות עד שיקרא בכל ענין תם וישר עב"ל: (כ) מה העדה, על
 מה יעידו ויזרו המנות הנקראות עדו', כגון מוזה ותפילין והמועדים, ומה ענין החקים
 שנקיימם בלי לדע' טעמם, ומדוע נכטוו המשפטים שאין הדעת מוסייבת איתן, כגון עונש
 מיתה ומלקות לעובר על המנות ודיני הקנסות? כי לא ישאל הנן החכם על משפטי יאוב
 מדיניות בדיני המקין והשומרים ויתר הדינין שנין איש לרעהו הבאים בתורה, כי כלם נכסות'
 למען (מדברי הרמב"ן ז"ל): אהבם, אין לדייק בזה אהבם ולא אותו, כי כן סדר הקבלה,

השם

ואתחנן ו

תרגום אשכנזי לח

אלהינו אתכם: כח ואמרתי לבני
עבדים היינו לפרעה במצרים
ויצאנו יהוה יהוה מצרים ביד
חזקה: כח ויתן יהוה אותה
ומפיתים גדלים ורעים ית
במצרים בפרעה ובכל ביתו
לעינינו: כח ואותנו הוציא משם
למען הביא אתנו לתת לנו
את הארץ אשר נשבע
לאבותינו: כח ויצאנו יהוה לעשות
את כל התקיים האלה ליראה
את יהוה אלהינו לטוב לנו כל

דער עוויגע געבאטען האט?
(כא) זא אנטווארטע דייעס
זארוגע, וויר ווארען אין
מצרים שקלאפען דעז פרעה:
דער עוויגע אבער האט אונז
מיט שטארקער האנד אזוי
מצרים געפיהרט: (כב) דא
בייא דאט דער עוויגע אין
מצרים, אין פרעה זעלבוס
אונד אין זיינען בעדינטען,
פאר אונזערן אויגען, גראסע
צייכען אונד וואונדער צור
שטראפע געטהאן: (כג) אונד
אונז פאן דא דינוועג גע-
פיהרט: אום אונז היהער צו
ברינגען, אונד אונז דאז לאנד
איינצוגעבען, דאז ער אונזערן
עלטערן צוגעשווארען האט:
(כד) דא געבאטה אונז דער
עוויגע אונזער גאטט אללען
דייען געזעטצן נאך צו לעבען,
איהן, דען עוויגען אונזערן גאטט צו פירכטען: דאמיט עז אונז צו אללען צייטען
וואהלגעהע

תרגום אונקלוס

ארהנא יתכוון: (כא) ותמר לכרד עכדין הוינא לפרעה במצרים ואפקנא יי
במצרים בידא תקיפא: (כב) ויהב יי אתיו ומופתיו רכרבין ובישין במצרים
בפרעה ובכל איש ביתיה לעינא: (כג) ויתנא אפק מתמן בדיל לאעלא
יתנא למתן לנא ית ארעא די קים לאכהתנא: (כד) ופקדנא יי למעבר ית
כל קימא האילין קמדחל קדם יי אלהנא דייטב לנא כל יומיא
לקימותנא

באור

השם יטוה לאבות, והם יעתיקו ממותיו לבנים: אבל בדברי השאל מה העבודה הזאת לכם,
יפה דקדקו לכם ולא לו: (כב) לעינינו, אנחנו הרואים את אותותיו ומופתיו עדים בדבר:
(כג) ואותנו וגו', להיות לו לעם סגולה, והוא מלכנו ומחוקקנו: (כד) ויצונו וגו', המחוקק
העליון הזה נתן לנו את כל החקים האלה, ועלינו לקבל את עול מלכותו, ולקיי את ממותיו
בין שני טעמים וסודם, בין שלא נשיגם, כי תכלית כל המכות האלה היא יראת השם הנכבד
והכבוד: לטוב לנו, ואנו יודעים דרך כלל, שכל החקים האלה אין בהם דבר לרעתנו,
כי אם כלם לטוב לנו: המחוקק העליון לא יטוה דבר לטובנו, כי אם כדק מה נפעל לו?
ואולם

הַיָּמִים לְחַיֵּיתָנוּ כְּתוּם הַזֶּה :
 כִּי וְצַדִּיקָה תְהִי־לָנוּ כִּי־נִשְׁמָר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹה הַזֹּאת
 לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי־אֲשֶׁר
 צִוָּנוּ : ס שְׂבִיעִי ז ח כִּי יִבְיָאֲךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 אָתָּה בָּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנִשְׁלַח
 גֹּיִם־רַבִּים י מִפְּנֵיךָ הַחֲרִיתִי
 וְהִגְרָשִׁי וְהִאֲמִרִי וְהִכְפַּנְעֵנִי
 וְהִפְרִזִי וְחָחִוִי וְהִיבֹסִי שְׁבַע־
 גֹּיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ :
 ב וְנִתַּנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ
 וְהִכִּיתָם־הַחֲרָם תַּחֲרִים אֹתָם

וואהלגעהע , אונד וויר זא
 לעבען מאַנען , וויא יעצט
 געשיהט : (כה) אונד ווירד
 עז אונד דאבייא צור גאַטט
 זעליגקייט גערעכנעט : ווען
 וויר פֿאַר דעם עוויגען ,
 אונזערן גאַטט , אַללע דיא
 געבאַטע האַלטען , וויא ער
 זיא אונד פֿאַרגעשריבען
 האַט :

ז (ה) ווען דער עוויגע דיין
 גאַטט דיך אין דאָז
 לאַנד ברינגט , דאָהין דוא
 יעצט געהוט , אום עז איין צו
 נעהמען : אונד גראַסע נאַטט
 יאַנען פֿאַר דיר פֿערטרייבט ,
 דען חתי , גרגשי , אמרי ,
 כנעני , פרוזי , חוי אונד יבּוסי ,
 זיבען נאַטציאָנען , דיא צאַל
 רייכער אונד מאַכטיגער זינד ,
 אַלז דוא : (ג) דער עוויגע
 דיין גאַטט , גיבט זיא אין
 דיינעגעוואַלט , דאַס דוא זיא

לא

שלאַגוט : זאָ זאַללוט דוא זיא פֿערבאַננען , מאַכע

רש"י

תרגום אונקלוס

ז (א) ונשל . לשון השלכה והתזה וכן ונשל
 הברזל : (ב) לא תחכס . לא תתן להם
 סן אסור לו לאדם לומר כמה נאה נכרי זה .
 דבר ,
 תפקדתא קדא קדם יי אלהנא פטא
 די פקדנא :

ז (ה) אבי יעריבד יי אלהד לארעא די אף ועלל לתמן למידתה ויתרד
 עממין סגיאין מן קדמד חתאי וגרגשאי ואמוראי וכנענאי ופרזאי וחואי
 ו כוסאי שכעאי עממין סגיאין ותקפין מנד : (ג) וימסרניו יי אלהד קדמד
 ותתחנן קטרא תגמיה יתהון

לא

באור

ואולם כלם גורמים לנו חיים טובים כהיום הזה : (כה) וצדקה וגו' , מלבד שהמזות האלה
 בעצמם הם שזר טוב לעושיהם , עוד תחשב לנו לצדקה בעיני השם יתעלה , והוא יגמול לנו
 גמול טוב ומאוסה על כל המסד והחכימה , אם נשמר לעשותם כאשר נזוט :
 ז (א) ונשל , לשון השלכה והתזה , וכן ונשל הברזל (דברי י"ט ה') , לשון הש"י . והנה

סע